DONES PARLANT DE DONES

Ana Vidal i Iglésias

DITA: AJUNTAMENT DE SANT PERE DE RIBES
AREA DE CULTURA

Presentació

Potser cal fer, a tall de presentació, alguns aclariments sobre el que us trobareu més endavant. En primer lloc hem de dir que aquest document no pretén ser cap estudi històric o sociològic sobre la dona de Sant Pere de Ribes. Es tracta simplement d'aportar una colla de testimoniatges de dones del nostre municipi.

No és pas una galeria de dones cèlebres. Al contrari, són dones que d'alguna manera ens representen a totes perquè el més extraordinàri que tenen és la seva lluita quotidiana; el treball diari per tirar endavant la seva feina, la seva família, o les seves aficions. Per això qualsevol altra dona del nostre poble podia estar entre aquests testimonis. Tu mateixa podries haver explicat la teva experiència. Hem tractat, doncs, de posar en evidència tota una experiència col.lectiva del sexe femení que per la seva mateixa quotidianitat i evidència passa sovint desapercebuda.

Aquest document, per qüestions de temps ha hagut de fer-se molt ràpid, pel que us demano comprensió si hi ha alguna imprecisió, alhora que expresso l'agraïment a totes les dones que l'han fet possible.

Blancs o negres, joves o vells, obrers o burgesos... aquests i d'altres adjectius ens serveixen per classificar la gent i fixar les normes de comportament que els seran aplicables. Només hi ha una classificació que és universal i igual en totes les societats: el sexe. Néixer home o dona ens determina totalment, la societat ens té preparades les normes de comportament que haurem de seguir, recobertes d'un embolcall ideològic que les justifica.

No crec descobrir-vos res si us dic que les relacions entre els dos sexes han estat marcades per l'hegemonia del sexe masculí sobre el femení. D'aquesta manera el que era masculí apareixia com a superior, i el que era femení, com a inferior, dependent o insignificant. Per consegüent, tot el que era protagonitzat majoritàriament per l'home era tingut per important i significatiu, i tot el que ho era majoritàriament per la dona o pertanyia al seu àmbit, no era tingut en consideració.

Això és fàcilment constatable, per exemple, en la història. Molts historiadors han estat ignorant la meitat de la població mundial. De la dona, o de les coses en què les dones eren protagonistes, gairebé mai no se'n deia res. Per què? No perquè, com alguns ens han volgut fer creure, les dones no fessin res, sinó perquè pensaven que les dones no havien protagonitzat res digne de ser explicat. Aquesta història androcèntrica ens ha habituat a considerar insignificants determinats aspectes de la vida humana, precisament aquells en els quals la dona és protagonista: estructura familiar, reproducció, treball domèstic, subsistència diària... A més , també s'ha silenciat moltes vegades la presència de dones en àmbits considerats «masculins».

Afortunadament, les noves tendències de la història i d'altres ciències socials, interessant-se cada cop més pels diversos aspectes de la vida quotidiana de la gent, en totes les èpoques, han fet que la dona aparegués per primera vegada com a subjecte d'estudi i ha trencat la invisibilitat a la qual havia estat sotmesa durant tants anys.

Aquest nou enfocament ha possibilitat que es comencin a desmantellar alguns tòpics. Un d'ells, molt de moda últimament, parla de la incorporació de la dona al món del treball. Aquest plantejament té una doble trampa: per una banda, s'està considerant com un no-treball les feines domèstiques. Tradicionalment les mestresses de casa han estat considerades com no actives, i d'aquesta manera apareixen a les estadístiques. Segons una d'aquestes, feta per l'Instituto de la Mujer, les dones representen el 32% de la població activa de l'Estat espanyol. Per suposat en aquest percentatge no estan incloses les mestresses de casa. El mateix estudi ens revela també que un 42% de la població femenina treballa en l'economia submergida, amb els perjudicis de drets laborals que això comporta. Irònicament, moltes dones que treballen en les tasques domèstiques i a més en una ocupació d'economia

RELATS

Fins aquí la teoria. La pràctica la trobareu en els relats que vénen a continuació. Trobareu dones que treballen a casa i també fora: al camp, a la fàbrica, fent de minyones, de mestres, de llevadores... Dones que porten lluitant tota la vida, i altres que comencen ara a fer-ho.

Totes elles coincideixen —des de punts de vista ben diferents— a assenyalar que la situació de la dona està canviant, que està millorant en molts aspectes i que val la pena seguir endavant, com sempre.

Si voleu escoltar-les aprendreu més coses que no us penseu. Dones parlant de dones. Això és el que ara trobareu. Un convit a descobrir la veritable importància de les coses de la vida quotidiana, de la nostra vida de cada dia. Si sou homes potser després us mirareu d'una manera diferent les vostres mares, dones, germanes o filles.

Mercè, 91 anys, vídua, 3 fills

La Mercè va treballar a casa seva fins que la diabetis la va deixar cega. Una casa situada en el nucli de les Torres a la qual havia arribat l'any 1929 després d'haver viscut en d'altres masies.

No procedia però, de família pagesa. El seu pare era guardaagulles de l'estació de Sitges i la seva mare tenia un hostal. Precisament va anar molt poc a l'escola perquè sa mare necessitava la seva ajuda a l'hostal. Als 16 anys va començar a treballar en una fàbrica de sabates i s'hi va estar fins que es va casar. Les seves activitats van canviar totalment en convertir-se en pagesa però mai se'n va penedir.

«M'agradava molt més que estar tancada a la fàbrica amb aquella fortor i, a més, no em manava ningú».

Ella era l'encarregada de la casa, la qual cosa volia dir no solament cuinar, rentar, anar a buscar l'aigua... sinó també tenir cura de les gallines, els conills i els porcs quan en tenien, enblanquinar tota la casa i anar a vendre la llet de les cabres, entre d'altres coses. A més quan era necessari anava al camp a sembrar, segar, espurgar o el que calgués.

No és estrany que pensi que ara les dones estan millor que abans, que ara treballen menys. *«Ara hi ha aparells i butano. Llavors havien d'anar a buscar la lle-*

nya i fer foc, i l'olla no sempre bullia quan volies. Per rentar la roba s'havia d'haver anat a buscar l'aigua abans al pou...»

La Mercè no s'ha trobat mai aïllada, tenia veïns i Ribes estava a mitja hora caminant. Recorda que el seu marit anava molts diumenges abans de la guerra al Local i qual li tocava feia de cambrer pels altres socis. També hi anaven per la Festa Major i després de la guerra a comprar amb la cartilla de racionament.

Malgrat tot el que ha treballat està contenta d'haver-se fet pagesa.

Antònia, 70 anys. Paulina, 68 anys. Felisa, 68 anys. Angeleta, 73 anys.

Aquest és un grup de dones, del que ara se'n diu tercera edat, que sovint comparteixen el seu temps de lleure i amb qui vaig mantenir una conversa al Casal d'Avis.

L' Antònia, filla de família pagesa, vivia a Can Cuadras, una masia que pot semblar-nos propera al nucli urbà, però que quan ella hi vivia la trobava molt apartada. Sobretot quan havia de tornar-hi de nit.

Estava acostumada a fer les feines del camp. Anar a la vinya quan calia i també pasturar les cabres. Després anava a vendre la llet i els productes de l'hort. El matrimoni no va canviar la seva forma de vida, simplement el lloc de residència, ja que el seu marit també feia de pagès.

La Paulina va néixer a Vilafranca, però quan als tretze anys es va quedar òrfena va venir a viure a Ribes, amb la seva àvia. Aviat va posar-se a treballar de minyona, ocupació molt corrent entre les joves. Moltes, en casar-se, plegaven, però ella va continuar treballant durant mols anys. Recorda que no es guanyaven gaire diners, perquè representava que et mantenien. *«La situació de les minyones depenia molt de la casa i de la família amb què treballessin».*

La Felisa va néixer a Santander, però de molt jove va marxar a fer de minyona a Madrid. D'aquella etapa no té gaire bons records, li pagaven molt poc i va arribar a passar gana. *«Compraven un peix per dinar i a mi em tocava menjar-me el cap».* Aquesta família madrilenya passava les vacances a Sitges, i allà va ser on va conèixer el qui seria el seu marit. Abans d'instal.lar-se definitivament a Ribes, va viure prop de l'autòdrom, però durant

poc temps. Un cop casada va haver de tornar a treballar de minyona. *«És una feina dura i habitualment mal pagada».*

L' Angeleta també venia de família pagesa i als quinze anys es va posar a servir. S'hi va estar cinc anys, i finalment ho va deixar perquè no li agradava. *«Era molt jove i havia de menjar a la cuina tota sola. Els dies de festa trobava molt a faltar la família».* En casar-se, va tornar a les feines de pagès. Quan era l'època, anava a la vinya diàriament. També segava, plantava i feina les mateixes feines que podria fer un home. La duresa del treball del camp també va afectar l'Angeleta *«Vaig perdre el primer fill pels sotrecs del carro».*

Durant la conversa, totes elles coincideixen a assenyalar que la vida d'abans era molt diferent a l'actual. Totes les coses tenien un calendari molt marcat. *«S'estrenava un vestit per Sant Pau, i un altre per Sant Pere. Per Tots Sants tocava treure l'abric...»* Un dels records més entrenyables és el Carnaval d'abans de la guerra. *«Ens posàvem uns vestits escotats i la meva mare em deia que em posés esperit als braços per no patir fred. Si les monges ho sabien, ens castigaven, però de totes maneres nosaltres hi anàvem».* També baixaven a peu a Sitges, per la festa major, o a Vilanova, per les fires. *«Tots els diumenges feien ball i cinema. Era una de les poques distraccions que teníem. Tot i que era un poble petit i tots ens coneixíem, allà festejàvem».*

Abans que comencessin a jugar al dòmino, vam estar parlant de com han canviat les condicions de vida de les dones, de com el simple fet de trobar-se, com fan elles en grup, per xerrar, participar en activitats culturals, d'esbarjo, etc. hauria estat impensable en altres temps. *«Posa que això que fem nosaltres, les nostres mares no ho van poder tenir».*

Neus, 66 anys. Casada, 2 fills

La seva família era pagesa, però ella no va anar gaire a la vinya. Quan va deixar l'escola es va posar a cosir, tal com acostumaven a fer-ho moltes noies llavors. Encara que es treballava no es cobrava res per la feina. *«L'única compensació era poder-te fer la roba de franc».* Més tard, quan va acabar la guerra, es va instal.lar a Ribes una fàbrica de teixits i la Neus va entrar-hi a treballar. Tenia llavors 18 anys. La fàbrica tenia les característiques típiques de les empreses tèxtils, característiques que s'han mantingut fins avui. Per exemple, la immensa majoria de treballadors eren dones i anaven a «preu fet». Primer treballaven 9 hores i més tard 8, però sense parar, ja que quan més feies més guanyaves. No es cobrava gaire. *«Recordo quan guanyava 60 pessetes i un llençol en valia 100. De tota manera no et podies queixar perquè tenien una llarga llista de noies que volien entrar a treballar.* Igual que va passar anys més tard, treballar a la fàbrica era una de les sortides laborals per a moltes dones de Ribes.

Malgrat que moltes plegaven en casar-se, ella va continuar treballant. Era una feina dura i pesa-

da, però preferia anar a la fàbrica que treballar a casa cosint per a les fàbriques, ja que a casa no es tenien horaris fixos ni dies de festa. *«En canvi, jo quan sortia de la feina ja havia plegat».*

Va treballar fins que la fàbrica, afectada per la crisi del ram tèxtil de principis dels anys 70, va plegar. La Neus i altres companyes del treball van ser, pot ser, de les primeres persones que es van beneficiar del subsidi d'atur, que feia poc que havia adoptat el règim franquista per pal.liar la crisi. Cada setmana havia d'anar a Vilanova a cobrar *«Si l'empresa no hagués tancat hauria continuat treballant fins que m'hagués retirat».*

«Les dones estan més bé ara que abans, però els homes continuen estant millor. Els homes quan es retiren deixen de treballar, però les dones es retiren i han de continuar fent les feines de casa».

Gertrudis, 59 anys. Soltera

A la Gertrudis li agrada parlar de la seva feina. Es nota que per a ella no és només un treball, sinó una vocació. Tenia clar, de sempre. que volia ser llevadora, una feina que en aquells temps acostumaven a fer dones grans, amb molta experiència, però sovint sense titulació. Moltes vegades eren simplement unes àvies del poble que s'anaven a buscar quan una dona anava de part.

Va anar a estudiar dos anys a Barcelona (pensem que les comunicacions eren més dolentes) i quan va acabar, al 52, la seva il.lusió era treballar a Ribes. Li havien ofert feina a Barcelona, però ella preferia estar-se al nostre poble. *«Jo no era ocell de gàbia, preferia anar per les cases que estar tancada en un lloc».* Precisament va ser una de les poques dones que llavors es va treure el carnet de conduir moto, vehicle que s'estima més que el cotxe, ja que havia d'estar llesta a qualsevol hora per anar a qualsevol lloc.

«La llevadora era com un membre més de la família». Ella era qui feia el seguiment, tant de la dona com de la criatura, i només en casos especials i problemàtics es cridava el metge, o es feia el trasllat a l'hospital. La gent de Ribes acostumava a anar a la Mútua de Vilafranca, en aquests casos.

De tota manera, ella pensa que actualment és millor que els parts es facin en els hospitals. *«Havia passat moltes angoixes i molts mals moments a casa. L'hospital és més fred, i el contacte amb la mare i el fill es redueix molt, però les condicions són molt millors».*

Està orgullosa de la feina que fan les llevadores. *«Metge i llevadora formen un equip i tots dos són imprescindibles».* La Gertrudis recorda molts dels nens que va ajudar a néixer. Fins i tot, durant un temps, va portar un registre de tots els naixements. *«Ara a l'hospital això és impossible, perquè hi ha menys contacte. Jo li dic posar l'automàtic, però la il.lusió per la feina és la mateixa».*

Ella voldria que tots els nens que neixen fossin desitjats pels pares. *«Per aconseguir això tothom haurà de tenir una preparació i estar ben informat».* Els nens ho agrairien. *«Perquè una de les co-*

ses més maques que hi ha és la comunicació entre pares i fills i saber entendre la joventut.»

Regina, 55 anys, casada, 2 fills.

Ha estat sempre mestressa de casa. Explica que abans de casar-se es va dedicar un temps a brodar roba, sobretot aixovars, ja que llavors era molt comú fer-ho. *«Era una feina molt artesanal que no estava prou valorada ni es pagava bé i per això ho vaig deixar».*

La nostra conversa va girar fonamentalment entorn de la pintura, que és el que actualment li produeix més satisfaccions. *«Ja s'hi neix amb la inclinació per l'art».* De petita ja feia dibuixos en els papers que trobava per casa i a l'escola sempre treia molt bones notes en dibuix. Recorda amb afecte que una de les monges es va prendre molt interès i la va ajudar força. Fins i tot la va fer participar en un concurs i va fer uns quadres per una rifa. En sortir de l'escola tot això es va haver d'acabar i va tenir la seva afició adormida durant molt de temps.

«Un dia, fa uns 16 anys, mirant un quadre em vaig veure en cor de fer-lo jo també. Llavors vaig anar a Vilanova i em vaig comprar, amb molta il.lusió, una capsa de pintures i així vaig tornar a començar». Des d'aquest moment la seva afició ha anat creixent i sempre que ha pogut ha intentat aprendre noves tècniques, primer al Centre Parroquial i ara a Vilanova. Ho fa en companyia d'altres persones, la majoria mestresses de casa que troben en la pintura un mitjà per relaxar-se de la feina diària. La Regina té el problema de tots els artistes, gaudeix molt pintant, però també passa molts mals moments quan alguna cosa no surt com ella voldria. A part de la pintura també li han interessat altres disciplines artístiques com l'escultura o la ceràmica. *«Vaig portar a coure unes figuretes que havia fet i em van advertir que si no estaven ben treballades es podien trencar en coure-les, però malgrat que jo no havia estudiat les tècniques, no es van trencar».*

L'única cosa que li sap greu és no haver pogut estudiar belles arts i haver estat tant de temps sense pintar.

Dolors, 49 anys. Casada, 3 fills

La Dolors és una dona que ocupa el seu temps lliure en mol-

tes activitats. Considera que és molt important per a les mestresses de casa sortir i tenir altres de dicacions al marge de les pròpiament domèstiques, ja que aquestes en realitzar-se portes endins impedeixen estar en contacte amb la gent.

Si alguna cosa li agrada a la Dolors és tenir aquest contacte directe amb la gent. *«M'agrada la gent de totes les edats: vells, mitjans, nens»*. Precisament una de les coses que li sap més greu és no haver pogut estudiar per mestra, ja que en la seva època hi havia moltes dificultats. De fet, va fer de mestra durant algun temps. Quan tenia 12 o 13 anys les monges l'anaven a buscar al seu curs perquè les ajudés amb els pàrvuls, i quan va acabar el col.legi va continuar fent-ho fins que es va casar als 25 anys. Per treure's una mica l'espina i tenir contacte amb la canalla i ensenyar dóna catequesi als nens de la Parròquia.

La gent gran també tenen un lloc en la seva vida quotidiana. Treballa de forma voluntària en la Residència de Sant Camil. Es tracta sobretot de fer petits encàrrecs, treure'ls a passejar i fonamentalment escoltar-los i acompanyarlos. Quan cal també fa d'animadora, ja que s'organitzen algunes festes per Carnaval, Nadal i d'altres dates senyalades, per què es puguin distreure. És una mica dur perquè n'hi ha molts que estan malalts o sols, però per la Dolors *«reps més que dónes»*.

Altres coses que li encanten de fer són caminar i tenir cura de les seves flors i, sobretot, no estar mai inactiva. *«La situació de la dona ha millorat molt en línies generals. Abans una dona de la meva edat ja es considerava una iaia, i jo penso que encara puc fer moltes coses, i no em sento vella»*.

Paqui, 33 anys. Treballadora d'una empresa tèxtil.

Va néixer a Puerto Làpice (Ciudad Real), un nom que pronuncia amb un somriure, però des dels sis anys viu a Ribes.

Confessa que no li agradava gaire estudiar. A més de tenir poques possibilitats de fer-ho i per això es va posar a treballar de molt jove, primer en altres coses i des dels 17 anys a la fàbrica. Una fàbrica en què la gran majoria de treballadors són dones i que va representar durant molts anys una de les més freqüents sortides laborals per

moltes noies del poble. La feina és força dura ja que es treballa de 3/4 de 7 del matí a 3 de la tarda a preu fet, el que vol dir que s'ha de treballar sense parar per apujar el sou mínim. A més, són moltes hores en la mateixa posició, el que comporta molts problemes d'esquena i articulacions.

La Paqui va formar part durant 8 anys del Comitè d'Empresa. En l'actualitat no, però té moltes ganes de tornar. Nota una certa desmotivació entre les seves companyes, que no responen a la pressió de l'empresa. Reconeix però que quan ha calgut han donat suport a les mobilitzacions i reivindicacions. De tota manera hi ha moltes coses que pensa que caldria canviar en l'empresa i per això veu necessari formar part del Comitè. Per exemple creu que s'hauria de fer més habitable la fàbrica i tenir més cura per veure si les taules i cadires que ocupen durant 8 hores són adequades per evitar problemes de salut. D'altra banda també es pateixen els mateixos problemes que en la majoria d'empreses majoritàriament femenines: no hi ha cap possibilitat de promoció. *«Et pots passar tota la vida en el mateix lloc»*. Es pot arribar a encarregada, com a màxim, però els caps més importants són tots homes. Al llarg d'aquests anys que porta treballant s'han donat alguns canvis. Fa un temps moltes dones plegaven quan es casaven. Ara hi ha moltes dones casades i amb fills que han de seguir ocupant-se de la casa i de la majoria dels problemes que puguin presentar els nens. Fan doncs, una doble jornada laboral: treballen a la fàbrica i a casa.

A part d'això la Paqui és un element actiu del moviment cultural ribetà, membre de la Junta de l'Entitat G.E.R., entre d'altres tasques. Actualment s'ocupa de tirar endavant la secció de l'Esplai. Així torna una mica als orígens, ja que la primera cosa que va fer al G.E.R. ara fa 10 anys, va ser anar de monitora a les colònies. Feina no li falta a la Paqui!

Rita, 28 anys. Soltera

La Rita viu a les Roquetes des que tenia cinc anys. Actualment és mestra a l'Escola Municipal d'Adults. *«Durant els últims anys de l'Institut em preguntava què volia fer, i finalment em vaig decidir per estudiar Magisteri, perquè m'agradava l'ensenyament, els nens i també perquè és una professió amb la qual es pot fer alguna cosa per a la gent»*.

Durant dos anys va treballar amb nens, experiència que va resultar una mica dura, però ara treballa amb adults i n'està molt contenta. *«El contacte amb la gent és molt més directe i vas seguint els seus esforços, dia a dia. Al principi vénen amb molta por i desconfiança en ells mateixos. Penses que no poden aprendre perquè són massa grans. Però a poc a poc van escrivint el seu nom, després una frase...»*

Aquests no són però els únics que van a l'Escola d'Adults. També hi ha molts nois i noies joves que, per les causes que sigui, no han pogut treure's el Graduat, i volen

fer-ho, i gent de totes les edats que simplement vol aprendre coses.

En aquests moments la Rita està estudiant Teologia. És cristiana evangèlica des dels setze anys. Aquest fet, li va fer variar els conceptes que tenia sobre la seva vida. *«Vaig decidir estudiar teologia perquè tenia una inquietud personal i intel.lectual per conèixer més coses sobre Déu».*

«Nosaltres creiem que la dona té les mateixes facultats i nivell intel.lectual que l'home, però funcions diferents. És essencial crec, un respecte mutu que no impliqui subordinació».

Vicenta, 18 anys. Soltera.

La Vicenta ha viscut sempre a les Roquetes, filla d'immigrants. Va sortir de l'escola, va treballar en diferents coses fins que, ara fa un any, va entrar a l'Escola-Taller del medi natural, en la secció de medi ambient. Es va plantejar entrar-hi perquè estava en atur i, a més, li agrada la natura, i veia la possibilitat d'aprendre un ofici. Malgrat que tradicionalment hi ha hagut més homes que dones dedicats a la jardineria, a l'Escola-Taller passa al contrari, la majoria d'alumnes són noies. *«Els nois tenen més possibilitats de trobar feina, la majoria de gent prefereix un jardiner, demana que sigui noi, però nosaltres estem demostrant que ho fem igual de bé».*

Podem veure la Vicenta treballant en els parcs i jardins públics del nostre poble, amb el seu grup. Li agrada molt l'ambient de companyonia que es respira, i també la possibilitat d'aprendre coses, fer excursions i d'altres activitats que li ofereix l'Escola Taller.

Aquest bon ambient va possibilitar que decidissin presentar-se als premis del Mil.lenari convocats per l'Ajuntament. L' audiovisual que van presentar, sobre l'ecologia del Garraf, va ser un dels guanyadors. Amb els diners del premi van fer un viatge a Euskadi de tres dies.

«El nostre grup és el millor, el que té més ganes de fer coses, i per això vam voler fer aquest treball».

El futur de moment no el té massa clar ni li preocupa excessivament. Una de les coses que més l'amoinaven, ja la té resolta. Ara fa dos anys es va posar a estudiar a l'Escola d'adults per treure's el graduat, cosa que va aconseguir el juny passat. *«Ningú no em va forçar, jo mateixa vaig decidir que és imprescindible tenir aquest títol. Encara que em costés un esforç».*

Ara, pensa seguir en l'Escola-Taller i si després hi hagués possibilitats li agradaria seguir treballant de jardinera, potser formant una cooperativa.

«El món de la jardineria és apassionant. He après més coses sobre les flors i les plantes que no hauria imaginat mai». La Vicenta té tot el futur per endavant.